

Valtioneuvoston kanslia, Ulkoministeriö

TAVOITEMUISTIO

UM2020-00605

Nevala Päivi(UM), Mäntylä
Marko(VNK)

12.06.2020

JULKINEN

Asia

Itäisen kumppanuuden päämieskokous videoyhteydellä 18.6.2020

Kokous/tapaaminen

18.06.2020 - 18.06.2020

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Itäisen kumppanuuden (IK) eli EU:n ja kumppanimaiden eli Armenian, Azerbaidžhanin, Georgian, Moldovan, Ukrainan ja Valko-Venäjän päämieskokous järjestetään koronatilanteen vuoksi videokokouksena 18.6.2020. Kokouksen pääaiheita ovat yhteistyö Covid-19-pandemiaan vastaamisessa, itäisen kumppanuuden strategisen tärkeyden vahvistaminen sekä yhteistyön tämänhetkisten tulosten läpikäynti ja tulevien painopisteiden valmistelu. Päämieskokouksen odotetaan myös vahvistavan fyysisen huippukokouksen järjestäminen alkuvuodesta 2021, kun olosuhteet sen sallivat.

2. SUOMEN TAVOITE

Suomi pitää tärkeänä, että päämieskokouksessa vahvistetaan EU:n tuki ja sitoutuminen itäiseen kumppanuuteen, ml. kumppanuuden strateginen tärkeys, sekä korostetaan EU:n solidaarisuutta Covid-19-tilanteessa. Samalla on tärkeää, että alkuvuodesta 2021 järjestetään fyysinen huippukokous yhteistyön tulevien painopisteiden vahvistamiseksi.

EU:n oikea-aikainen ja hyvin kohdennettu tuki IK-maille Covid-19-pandemiaan vastaamisessa on ollut tärkeää. On tärkeää myös varmistaa selkeä viestintä EU:n tuesta niin EU:n kuin kumppanien toimesta.

Kumppanimaiden uudistusten edistäminen on yhteistyön prioriteetti jatkossakin. IK-tiedonannon (E 58/2020 vp) ja UAN-päätelmien mukaisesti uudistuksilla vahvistetaan kumppanien yhteiskunnallista kestävyys kokonaisvaltaisen turvallisuusajattelun pohjalta sekä tuodaan konkreettista hyötyä kansalaisille. Kumppaneilta odotetaan uudistuksissa omistajuutta ja tehokasta toimeenpanoa. Pandemia ei ole syy hidastaa niitä, eikä sitä saa käyttää perusteena esim. poliittisten oikeuksien tai ilmaisun- ja medianvapauden rajoittamiseen.

Poliittiset ja oikeudelliset uudistukset ovat keskeisiä, koska ne luovat edellytyksiä vakaudelle, instituutioiden vastuullisuudelle ja kestäväälle talouskehitykselle. Kumppanien vakaus edistää myös EU:n turvallisuutta. Suomi korostaa erityisesti seuraavia uudistuksia: oikeusvaltiokehitys, vaalien reiluus, korruption ehkäisy, tasa-arvo, kansalaisyhteiskunnan ja riippumattoman median tukeminen. Samalla on tärkeää, että jatkossa vahvistetaan yhteistyötä mm. ympäristö- ja ilmastokysymyksissä, kestävä kehityksen edistämiseksi, digitalisaatiossa, tasa-arvo-kysymyksissä, työllisyyden ja nuorten aseman tukemisessa. Suomi korostaa jatkossakin tuen ehdollisuutta eli linkittämistä uudistuksissa edistymiseen.

Erityistä huomiota on jatkossakin kiinnitettävä hybridivaikuttamisen ja disinformaation torjuntaan. On tärkeää vahvistaa myös tukea strategiselle viestinnälle.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Itäisen kumppanuuden huippukokous oli alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoitus järjestää 18.6. Koronapandemian takia kokous muutettiin videoitse järjestettäväksi päämieskokoukseksi, joka järjestetään EU27+IK6-kokoonpanossa. Kokouksen puheenjohtajana toimii Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja Michel. Päämieskokousta valmisteltiin 11.6. IK-ulkoministerikokouksessa. Sen yhteydessä KE Borrell vahvisti pyrkimyksen järjestää seuraava IK-huippukokous alkuvuodesta 2021, kun olosuhteet sallivat.

Kesäkuun päämieskokouksesta ei valmistella yhteistä julkilausumaa, vaan Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja Michelilta ja komission puheenjohtaja von der Leyenilta odotetaan yhteislausuntoa.

4. TAUSTA

Itäisen kumppanuuden huippukokouksessa oli alun perin tarkoitus sopia IK:n tulevan yhteistyön painopisteistä ja tavoitteista vuodesta 2020 eteenpäin. Covid-19-pandemian takia kokous jouduttiin muuttamaan videoitse järjestettäväksi päämieskokoukseksi. Jäsenmaiden laajan paineen tuloksena kokous järjestetään normaalissa laajassa kokoonpanossa EU27+IK6. Tämä on tärkeää, jotta EU voi korkealla poliittisella tasolla osoittaa tukea ja solidaarisuutta IK-kumppaneille.

Itäisen kumppanuuden maissa on pääsääntöisesti ollut käytössä verraten tiukat rajoitustoimet koronaviruksen takia. Vaikka tautihuippua ei ole vielä saavutettu, rajoituksia on ryhdytty purkamaan hallitusti. Parhaiten pandemiasta ovat selvinneet Etelä-Kaukasian maat, joista Georgia kansainvälisestäkin katsoen hyvin. Pahiten tauti on koetellut Valko-Venäjää ja Ukrainaa; Ukrainassa tartuntoja on yli 30 000 ja Valko-Venäjällä 52 000. Rajoitusten purkaminen on esim. Ukrainassa lisännyt tartuntojen määrää.

Pandemia on tuonut esiin kumppanimaiden yhteiskunnallisia haavoittuvuuksia mm. puutteellisen terveydenhuollon ja huonon taloustilanteen takia. Pandemian seurauksena mm. työttömyys on kasvanut, BKT laskenut ja siirtotyöläisten rahälähetykset vähentyneet. Tilannetta saatetaan käyttää myös hyväksi välttämättömien uudistusten toimeenpanon hidastamiseksi tai poliittisten oikeuksien rajoittamiseen, kun poliittinen huomio keskittyy kriisitoimiin.

EU ilmoitti maaliskuussa mittavasta taloudellisesta tukipaketista IK-maille, joka kohdistuu erityisesti Covid-19 -pandemian välittömiin tukitoimiin mm. terveyssektorilla (€ 80 milj.) ja pitemmän aikavälin sosioekonomiseen toipumiseen (€ 883 milj.). Lisäksi EU on myöntänyt Georgialle, Moldovalle ja Ukrainalle € 1,4 mrd arvoisen makrotaloudellisen tukipaketin, josta Ukrainan osuus on € 1,2 mrd. Maat ovat pyytäneet myös erilaista humanitaarista materiaaliapua EU:lta mm. EU:n pelastuspalvelumekanismin kautta.

Pandemiatöimien rinnalla jatketaan itäisen kumppanuuden tulevan politiikan valmistelua (ns. post-2020). Tulevasta yhteistyöstä on määrää sopia virallisesti alkuvuodesta 2021 järjestettävässä IK-huippukokouksessa. Tulevan yhteistyön pohjana ovat maaliskuussa

julkaistu IK-tiedonanto (E 58/2020 vp) ja toukokuussa hyväksytyt neuvoston päätelmät. Niiden kantavana teemana on kumppanimaiden yhteiskuntien kestäkyvyn vahvistaminen kokonaisvaltaisen turvallisuusajattelun pohjalta ja uudistusten jatkaminen. Ajankohtaisen koronatilanteen esiin nostamat yhteiskuntien heikkoudet ml. kumppanimaihin kohdistunut disinformaatio ovat entisestään korostaneet tarvetta uudistusten jatkamiselle ja strategiseen viestintään panostamiselle IK-maissa. Tiedonannossa määritellään yhteistyölle viisi painopistettä: 1) talous ja yhteydet kuten liikenne ja energia, 2) vastuulliset instituutiot ml. oikeusvaltio ja turvallisuus, 3) ympäristö- ja ilmastokestävyys, 4) digitaalinen kestävyys ja 5) oikeudenmukaiset ja osallistavat yhteiskunnat.

EU:ssa vallitsee laaja yksimielisyys IK:n tärkeydestä sekä tuen ja solidaarisuuden tarpeesta. Tämä kävi myös ilmi päämieskokousta valmistelleessa ulkoministerikokouksessa 11.6. Siinä korostui jäsenmaiden tuki laaja-alaisen ja tavoitteellisen yhteistyön jatkamiselle IK-maiden kanssa. Uudistusten merkitystä korostettiin sekä painotettiin kumppanimaiden omaa vastuuta uudistusten toimeenpanossa ja niiden pysyvyyden turvaamisessa. Jäsenmaiden puheenvuoroissa korostui erityisesti poliittisten ja oikeudellisten uudistusten merkitys. Samalla korostettiin suurempaa panostusta jatkossa mm. kestävä kehityksen ja vihreän agendan kysymyksiin, strategisen viestinnän vahvistamiseen ja liiketoimintaympäristön parantamiseen. Kestokyvyn kehittäminen mm. kyber- ja hybridiuhkien torjunnassa nousi esille useissa puheenvuoroissa yhtenä läpileikkaavana teemana. Samalla pidettiin tärkeänä fyysisen huippukokouksen järjestämistä alkuvuodesta 2021.

Yhtenäisestä IK-tuesta huolimatta jäsenmaiden kesken on kuitenkin näkemuseroja mm. suhtautumisessa kumppanuuden tavoitteisiin ja päämääriin, kuten tuen ehdollisuuteen, EU:n sisämarkkinoille pääsyyn ja sektoriyhteistyön laajentamiseen, turvallisuusyhteistyön kattavuuteen, sekä kumppanimaiden poliittisen ja institutionaalisen integraation edistämiseen liittyvistä seikoista. IK-kumppanitkaan eivät ole yhtenäinen ryhmä ja osalle EU:n tarjoamat poliittiset kannustimet eivät ole riittäviä. Edistyneemmät kumppanimaat tukevat entistä räätälöidymppää kahdenvälistä kumppanuutta ja nykyisten assosiaatio- ja vapaakauppasopimusten päivittämistä. Osa kumppanimaista näkee IK:ssa myös enemmän väline- kuin poliittista arvoa.

IK:n avulla on saavutettu merkittäviä tuloksia: IK-maat yhdessä ovat EU:n 10. suurin kauppakumppani. EU:n ja kumppanimaiden välinen kauppa on kasvanut kymmenen vuoden takaisesta tasosta 75 % (arvo vuonna 2017 oli 74 mrd euroa). Haasteena on kaupan kasvattaminen IK-maiden välillä ja muutoinkin alueellisen yhteistyön lisääminen. Koronan takia kaupallistaloudelliseen yhteistyöhön on odotettavissa selkeä notkahdus. Vuonna 2018 lähes 5000 IK-maiden opiskelijaa osallistui Erasmus+ -opiskelijavaihtoon. Georgian, Moldovan ja Ukrainan viisumivapautta on hyödyntänyt yhteensä lähes 5 miljoonaa ko. maiden kansalaista ja Valko-Venäjän kanssa solmitun viisumihelpotussopimuksen on määrä tulla voimaan heinäkuussa 2020 PK-yrityksiä tukemalla on luotu noin 30 000 työpaikkaa.

Asiasanat Hoitaa	itäinen kumppanuus UM
Tiedoksi	EUE, MMM, OKM, SM, TEM, TULLI, VM, VNK, YM